

Stručná história izraelského národa - 3. diel

written by Drahoslav Vajda | 1. marca 2026

Séria v piatich dieloch

Od Kýra Velkého (539 pred Kristom)

po narodenie Ježiša Krista (1 pred Kristom)

A. Médsko, Perzia a kráľ Kýros Velký

Z kmeňov, ktoré sa usadili na iránskej planine, postupom času do popredia vystúpili Médovia a Peržania.

Za vlády Kýra Velkého sa Perzia stala medzinárodnou mocnosťou. Kýros sa trónu zmocnil v roku 559 pred Kristom ako médske vazal (Médske vládlo Perzii). V tej dobe vládol v Médske slabý kráľ a Babylonia bola ešte mocnosťou.

V počiatočnom období svojej vlády skonsolidoval Kýros perzské kmene. Potom uzavrel spojenectvo s Babyloniou proti Médske. Médovia sa stali poddanými Perzie, ale ešte stále hrali dôležitú úlohu (pozri Ester 1:19 a Daniel 5:28 a ďalej).

Keď Kýros premohol Médov, rovnováha síl sa porušila a v nasledujúcich rokoch sa proti nemu vytvorila aliancia Lýdie (staroveký štát v Malej Ázii), Egypta a Babylonie. Došlo k bojom, z ktorých vyšiel víťazne Kýros so svojou armádou. Koncom októbra 539 vstúpil Kýros ako víťaz do mesta Babylon aj napriek tomu, že bolo považované za nedobytné. Kýros sa v ňom usadil ako kráľ. Ako kráľ aj Babylonie vydal edikt, asi v rokoch 538-537, o návrate zajatých Izraelcov späť do Jeruzalema a o postavení chrám. V roku 530 pred Kristom bol v bitke za riekou Araxes západne od Kaspického mora smrteľne ranený a zomrel.

B. Danielove proroctvá

Danielove proroctvá o Izraeli

V dejinách spásy Božieho ľudu (zo Židov i pohanov), s ktorým bude Boh prebývať v novom Jeruzaleme, zohráva vyvolený zemský Boží ľud, národ Izrael, významnú a výnimočnú úlohu. Tento národ je zemským predobrazom skutočného Božieho ľudu. Preto je Boh tomuto ľudu verný a koná s ním podľa zaslúbení abrahámovskej zmluvy, teda podľa milosti. Presnejšie povedané, koná tak kvôli *ostatku Izraela* (v každom čase, v každej generácii *má Boh v Izraeli zostatok podľa vyvolenia milosti* – Rímskym 11:5). Čiže kvôli tým, ktorí sú synmi zaslúbenia (to znamená podľa vyvolenia milosti), koná Boh milostivo s celým Izraelom (ako národom, ako etnikom). Pretože Izrael je zároveň aj pod zákonom (Mojžišovým zákonom ako zmluvou skutkovej poslušnosti, ktorý bol pridaný pre prestúpenia ako pestún vedúci ku Kristovi), tak súčasťou Božieho konania s týmto národom je aj výchova a časné Božie súdy (tresty) za neveru a neposlušnosť. Toto Božie konanie s týmto národom mocne zjavuje a oznamuje aj prorok Daniel.

Daniel sa nachádza v babylonskom zajatí. Dostáva videnia a známosť o Božích tajomstvách a osude Izraela vo vzťahu k okolitým pohanským kráľovstvám. Z Danielových videní a proroctiev vzhľadom na našu tému, ktorou je *Stručná história izraelského národa*, vyberáme a tu stručne spomenieme len dve veci: *Dĺžka babylonského zajatia* a *Sedemdesiat „týždňov“ Božích rozhodnutí nad Izraelom*.

a) Dĺžka babylonského zajatia

Bol to prorok Daniel, ktorý vyrozumel z kníh počet rokov, o ktorých sa bolo stalo slovo Hospodinovo k prorokovi Jeremiášovi o dĺžke trvania babylonského zajatia. Vyrozumel, že počet týchto rokov je sedemdesiat^{A)} (Daniel 9:2; Jeremiáš 25:11-12; 2. kroník 36:21). Obdobie zajatia začína rokom 605 (606 až 604 podľa rôznych zdrojov) a končí rokom 537 pred Kristom. Rok 605 pred Kristom zodpovedá odvedeniu prvej vlny zajatcov do Babylona vrátane Daniela a jeho troch priateľov. Rok 537 pred Kristom je rokom príchodu prvej vlny navrátiťších sa do Judska (pod vedením Zerubábel a kňaza Józua) na základe Kýrovho ediktu (výnosu).

Daniel porozumel, že obdobie zajatia sa chýli ku koncu, a modlil sa k Bohu za tri veci: *za izraelský národ, za mesto Jeruzalem a za chrám (svätyňu)*. Všetky tri boli poškvrnené hriechom ľudu a všetky tri boli pod Božím hnevom a súdom. Vydanie *Kýrovho ediktu*, ktorý Kýros vydal v prvom roku svojho kráľovania v Babylone, pripadá najpravdepodobnejšie na rok 538 pred Kristom. Edikt sa týkal znova-postavenia chrámu v Jeruzaleme a návratu zajatých do zaslúbenej zeme, a tým legitímneho ukončenia sedemdesiatich rokov babylonského zajatia. V tomto datovaní je zaručene spoľahlivá iba dĺžka sedemdesiat rokov Izraelu (Židom, obyvateľom Judska, Južného kráľovstva) vymeraného Božieho súdu babylonského zajatia.

b) Sedemdesiat „týždňov“ Božích rozhodnutí o izraelskom národe

Kým Daniel ešte na modlitbe hovoril a vyznával hriechy svojho ľudu Izraela, priletel anjel Gabriel (verše 9:20-23), aby mu oznámil, že prišiel, aby ho urobil schopným *rozumieť tajomstvám a videniu* (verše 22-25). Oznámil mu: „*Sedemdesiat týždňov je vymerané vzhľadom na tvoj ľud a na mesto tvojej svätosti, uzavrieť prestúpenie a zapečatiť hriech, pokryť nepravosť a priviesť spravodlivosť vekov, zapečatiť videnie i proroctvo proroka a pomazať svätyňu svätých*“ (verš 24). „*A vedz a rozumej, že odkedy vyjde slovo navrátiť Izraela a vystaviť Jeruzalem až po pomazaného vojvodu, bude sedem týždňov, a šesťdesiatdva týždňov a zase bude vystavená ulica i priekopa, a to sa bude diať v úzkosti časov*“ (verš 25). Toto Danielovo proroctvo z deviatej kapitoly je kľúčové pre pochopenie posledných dní tohto veku.

Slovo „týždeň“^(B) v Danielovom proroctve neznamená sedem dní bežného týždňa, ale znamená obdobie sedem rokov, čo sa niekedy označuje aj pojmom „týždeň-rok“ alebo aj „Danielov týždeň“. Sedem plus 62 týždňov-rokov je ($69 \times 7 =$) 483 rokov. Máme indície, že roky, ktoré ohlasuje Daniel vo svojom proroctve, sú roky s dĺžkou trvania 360 dní,^(C) pričom sa to netýka len posledného týždňa, ale všetkých sedemdesiatich. V prepočte na naše kalendárne roky (solárneho gregoriánskeho kalendára) sa 69 Danielových týždňov rovná 476 rokov (aj 25 dní, ak by sme chceli byť presní na jeden deň).

Šesťdesiaty deviaty týždeň končí ukrižovaním Spasiteľa, Krista („vyťatý pomazaný, a niet mu“ – Daniel 9:26), teda v roku 33 n. l. Od toho sa odvíja, že začiatkom obdobia 69 týždňov-rokov je rok 444 pred Kristom, čo by zodpovedalo návratu poslednej vlny zajatých na základe Artaxerxovho ediktu.^(D)

Šesťdesiaty deviaty týždeň Danielovho proroctva teda končí ukrižovaním Krista v roku 33 n. l. Ako je to s posledným, sedemdesiatym týždňom? Tento týždeň je opísaný takto: „... *A mesto i svätyňu skazí ľud vojvodu, ktorý príde a jeho koniec bude ako záplava a vojna až do konca, určené pustošenia. A uzavrie pevnú zmluvu s mnohými za jeden týždeň a v polovici toho týždňa urobí to, že prestane bitná obeť aj obetný dar obilný, a na krídle ohavnosti ponesie sa pustošiteľ, a to až sa úplná záhuba a to, čo je určené, vyleje na pustošiteľa*“ (Daniel 9:26-27). Čiastočne sa toto proroctvo vyplnilo pri zničení Jeruzalema a chrámu v roku 70 Rimanmi pod vedením Títa. Ale v tomto proroctve sú aj prvky, ktoré sa týkajú úplného konca časov, a teda majú súvis s druhým príchodom Krista.

Vieme to aj podľa toho, že verš 24 vysvetľuje, že 70 týždňov je určených na to, aby sa definitívne vyriešila otázka hriechu a spravodlivosti, čo je vyjadrené slovami „uzavrieť prestúpenie a zapečatiť hriech, pokryť nepravosť a priviesť spravodlivosť vekov“. Vieme, že to sa udeje až pri skonaní sveta za druhého Kristovho príchodu. Preto sa sedemdesiaty Danielov týždeň skončí až vtedy. A ak správne rozumieme tomu, že bude trvať sedem rokov, tak to znamená, že sa aj začne v súvislosti s udalosťami bezprostredne predchádzajúcimi druhému Kristovmu príchodu. To znamená, že od konca 69. „týždňa“ po začiatok 70. „týždňa“ je medzera, v ktorej sa časovo odohrávajú dejiny „ratolestí vstepených do dobrej pravej olivy“ (Rímskym kapitola 11). Žijeme v dobe tejto medzery.

Toto Danielovo proroctvo nás v datovaní prenieslo do datovania novozákonnej doby. Dobe medzi znovu-postavením chrámu a zavedením bohoslužby, obnovením mesta Jeruzalem a jeho hradieb za doby Nehemiáša a narodením Ježiša Krista z Nazareta, Písmo venuje málo pozornosti. Je to obdobie

prorockého ticha.

C. Od Kýra po znova-postavenie chrámu

Pod vedením vojvodu Šešbacara (Ezdráš 1:8, 5:14; Šešbacar je perzské meno; hebrejsky je to Zorobábel) vyšli (asi v roku 537 pred Kristom) prví presídlenci z babylonského zajatia s cieľom, aby podľa Kýrovho ediktu (z roku 538 pred Kristom) znovu postavili chrám v Jeruzaleme. Podľa Ezdráša 3:6 po príchode do Jeruzalema hneď začali s obetnou službou, hoci chrám ešte ani nezačali stavať. Podľa verša 8 chrám začali stavať v druhom roku po svojom návrate zo zajatia a príchode do Jeruzalema. Stavba bola viackrát prerušená. Podľa Ezdráša 6:15 (a zdrojov 1- 3) bola stavba ukončená a posvätená v roku 516 pred Kristom, čo bol šiesty rok kraľovania Peržana Dária (522 - 486 pred Kristom). Podľa verša 6:22 však pokračovala stavba (dostavba) chrámu ešte aj v ďalších rokoch na rozkaz Artaxerxa.

Peržan Artaxerxes kraľoval v rokoch 464 - 425 pred Kristom. Múry Jeruzalema boli znova vybudované a chrám bol definitívne dokončený až za Nehemiáša (Nehemiáš 13:11-14). Nehemiáš prišiel do Jeruzalema v roku 444 pred Kristom. Za najpravdepodobnejší rok uvedenia bohoslužby sa v zdroji 1 uvádza rok 433 pred Kristom. Až týmto rokom, alebo rokom posvätenia múrov Jeruzalema (čo bolo asi o dva roky skôr), môžeme považovať stavbu chrámu za ukončenú.

Šalamúnov chrám bol zbúraný v roku 586 pred Kristom. Po vydaní Kýrovho ediktu a návrate Židov pod vedením vojvodu Šešbacara (Zerubábel) bol v Jeruzaleme za kňaza Jozuu po sedemdesiatich rokoch od zbúrania prvého chrámu znova postavený chrám, *druhý chrám*, ktorý je pomenovaný aj po Zerubábelovi (*Zerubábelov chrám*). Tento chrám existoval v rokoch 516 pred Kristom až 70 po Kristovi. Jeruzalemskému chrámu sa v dňoch života a služby Ježiša Krista hovorilo aj *Herodesov chrám*. Pôvodnú Zerubábelovu stavbu totiž kráľ Herodes veľkolepo prestaval. Hoci príprava na prestavbu začala už asi v roku 19 pred Kristom, hrubá stavba bola dokončená asi v roku 4 pred Kristom a celá prestavba bola dokončená až v roku 64 po Kristovi.

V niektorých zdrojoch sa uvádza, že v roku 19 pred Kristom *začala stavba* Herodesovho chrámu. V skutočnosti však išlo o rozsiahlu prestavbu Zerubábelovho chrámu a Chrámového návršia. Tento prestavaný *druhý chrám* bol zbúraný rímskym vojskom v 70. roku po Kristovi. Zostala z neho časť vonkajších hradieb, ktorú poznáme pod pomenovaním *Múr nárekov*. V dnešných dňoch v Jeruzaleme chrám nestojí.

Chronológia obnovy

Väčšina súčasných biblistov datuje udalosti obnovy Izraela v systéme nášho letopočtu nasledovne (uvedené roky sú roky pred Kristom):

539	pád Babylona (Daniel 5:30)	
539-538	prvý rok vlády Kýra v Babylone, Kýrov edikt (Ezdráš 1:1-4)	
537	Zorobábel a prvá vlna návratu (Ezdráš kapitoly 1-6)	
537	postavenie oltára (Ezdráš 3:1-3)	
536	začiatok výstavby chrámu (Ezdráš 3:8)	
536-530	protivenstvo voči obnove za Kýra (Ezdráš 4:1-5)	
530-520	pozastavenie výstavby chrámu (Ezdráš 4:24), z toho 530-522 za Smerdisa, 522-520 za Dária Veľkého	Kambyseša a
520	pokračovanie v prerušenej výstavbe chrámu (Ezdráš 5:2)	
520	udalosti z knihy proroka Haggea (Haggeus 1. kapitola)	
516	chrám dokončený (Ezdráš 6:15)	
483-471	udalosti z knihy Ester, kráľ Ahasvér je Xerxes I. Veľký (485-465);	
457	Ezdráš a druhá vlna návratu (Ezdráš kapitoly 7-10) za kráľa Artaxerxa	
	(Artaxerxes I. Longimanus)	
445-444	20. rok kráľa Artaxerxa (Artaxerxes I. Longimanus), mesiac kislev (Nehemiáš 1:1)	
444	20. rok kráľa Artaxerxa (Artaxerxes I. Longimanus), mesiac nisan (Nehemiáš 2:1), Nehemiáš pred kráľom	
444	Nehemiáš a tretia vlna návratu (Nehemiáš 2:11)	
444	hradby Jeruzalema dokončené za 52 dní (Nehemiáš 6:15), mesiac elúl	
444-432	Nehemiáš spravuje Judeu 12 rokov ako vojvoda (Nehemiáš 5:14)	
432	Nehemiáš nejaký čas späť u kráľa Artaxerxa (Nehemiáš 13:6) a následne sa vracia do Jeruzalema (Nehemiáš 13:7-31)	

D. Od Nehemiáša po narodenie Ježiša Krista

(Od Artaxerxa I. po Heroda Veľkého)

Knihami Ezdráš, Nehemiáš a Ester sa v Písme končí viac-menej súvislé rozprávanie o historických udalostiach, ktoré sa udiali so starozákonným národom Izrael. V dobe Zerubábel, Ezdráša

a Nehemiáša bol znova postavený chrám, mesto Jeruzalem a jeho hradby. Knihou Nehemiáš a približne rokom 430 pred Kristom končí opis starozákonnej doby. V tomto čase končí aj kniha posledného proroka Starého zákona, proroka Malachiáša. V Malachiášovi 3:1 sa nachádza odkaz na Jána Krstiteľa, čím je preklenuté približne 430-ročné obdobie bez prorockej služby v Izraeli. Z tohto obdobia nemáme o udalostiach v Izraeli v Písme podrobnejší záznam. Výnimkou je len prorocké slovo v knihe Daniel v kapitolách 8 a 11.

Hoci sa návratom Židov z babylonského vyhnanstva obnovila národná identita, spoločenský a náboženský život, Izrael už viac nenadobudol samostatnosť a autoritu Dávidovho a Šalamúnovho kráľovstva. Existoval pod nadvládou susedných mocností. V tejto nadvláde sa vystriedali Perzská (Médsko-Perzská) ríša, po nej Grécka ríša (Macedónsko-Grécka) s následníckymi menšími ríšami (ovládanými dynastiami Ptolemaiovcov a Seleukovcov) a nakoniec Rímska ríša.

Po páde Novobabylonskej ríše v roku 539 pred Kristom sa zajatci vracali späť do Judska. Zdá sa, že Peržania zachovali usporiadanie izraelskej krajiny zavedené za nadvlády Babylonie. Judsko spravoval vládca (miestodržiteľ) ustanovený perzským kráľom (Daniel 9:1). Je zrejmé, že Peržania zaručili Judsku náboženskú slobodu a určitú mieru samosprávy. O vzťahoch medzi perzskými vládcami a Izraelcami z tohto obdobia nie sú v Písme podrobnejšie záznamy. Keď sa Perzskej ríše (ríše Achajmenovcov obdobia 550-330 pred Kristom) zmocnil Alexander Veľký okolo roku 330 pred Kristom, Židia sa jednoducho stali poddanými novej ríše.

Alexander Veľký náhle zomrel v Babylone v roku 323 pred Kristom. Jeho smrťou sa Grécka ríša v nasledujúcich dvadsiatich rokoch rozpadla na štyri menšie nástupnícke ríše, v ktorých sa *satrapmi* (správcami, vládcami a neskôr kráľmi) stali Alexandrovi velitelia vojska a jeho druhovia. Tieto nástupnícke ríše boli označované aj ako *diadochie*, *kráľovstvá diadochov*^{E)} (Daniel 11:4).

Alexandrova ríša tak pripadla jeho najbližším priateľom a spolubojovníkom. Vznikli nasledovné štyri nástupnícke ríše, diadochie:

1. Seleukova ríša Sýrsko-Babylonská^{F)} („kráľ severu“, Daniel 11:6-7, 11);
2. Ptolemaiova ríša v Egypte^{G)} („kráľ juhu“, Daniel 11:5 9 11);
3. Kassandrova ríša, čo bola pôvodná starogrécka krajina Macedónsko-Grécka^{H)};
4. Lysimachova ríša^{CH)} (Trácia; v súčasnosti je Trácia časťou južného Bulharska, severovýchodného Grécka a európskej časti Turecka). Tieto ríše postupne dobyli alebo ovládli a k svetovláde sa tým dostali Rimania.

Roku 312 pred Kristom sa Izrael dostáva pod nadvládu gréckych ptolemaiovských kráľov vládnuceho v Egypte (v Ptolemaiovej ríši). V roku 198 pred Kristom si Izrael podmanili sýrski Seleukovci. Od

roku 175 sa vládcou v Sýrii stal seleukovský kráľ Antiochus Epifanes (*215 – †161 pred Kristom), syn seleukovského kráľa Antiocha III. Veľkého. Vládal po smrti svojho otca od roku 175 až do svojej smrti v roku 161. V roku 167 postavil najvyššiemu gréckemu pohanskému bohu Zeusovi oltár v židovskom jeruzalemskom chráme. Taktiež tam na oltári obetoval sviňu. Tým znesvätil jeruzalemský chrám. Tento čin je z Písma známy ako *ohavnosť spustošenia* (Daniel 11:31). Rozumieme tomu tak, že toto proroctvo v 11. kapitole Daniela sa jednak sčiasťky už vyplnilo (historicky, predobrazne), avšak týka sa najmä konca časov, teda má eschatologický rozmer.

Ako reakcia na znesvätenie chrámu došlo v roku 166 pred Kristom k povstaniu Makabejcov. Viedol ho Júda Makabejský a pod jeho vedením bol Jeruzalem v roku 164 dobytý, chrám očistený a znova posvätený. Túto udalosť si Židia každoročne pripomínajú na sviatok Chanuka (Ján 10:22).¹⁾

Opis udalostí okolo Makabejského povstania sa nachádza v deuterokánonickej Prvej knihe Makabejcov (nie je súčasťou Tanachu ani protestantských prekladov Písma). Domnievame sa, že na povstanie Makabejcov by sa mohlo vzťahovať proroctvo v Daniel 11:32: „*No, ľudia znajúci svojho Boha, sa zmocnia a vykonajú hrdinstvo.*“ Podobne ako v proroctve Daniel 11:31 by však išlo o predobrazné historické naplnenie tohto proroctva, pričom konečné naplnenie by sa malo udiť v posledných časoch.

Nástup Rímskej ríše

Postupne sa k moci dostávali Rimania. So železnou tvrdosťou si Rimania vybojovali svetovládu. V roku 146 pred Kristom si Rimania najprv podmanili Grécko (pôvodné územie Grécka, nie celú ríšu Alexandra Veľkého). Ovládnutie Stredomoria Rimanmi završil sám grécky kráľ Attalos III.,²⁾ vládca Pergamonu (územie na dnešnom západnom pobreží Turecka), ktorý roku 133 pred Kristom odkázal svoju krajinu vo svojom závete Rímu. Avšak prelom k úplnej svetovláde sa Rimanom podaril až v roku 31 pred Kristom, keď Július Octaviánus, prvý rímsky cisár s prímením Augustus (stručne: cisár Augustus; Lukáš 2:1), porazil v roku 31 pred Kristom v bitke pri Actiu Ptolemaiovskú ríšu, toho času už poslednú existujúcu nástupnícku ríšu Alexandra Veľkého, poslednú diadochiu. Antonius a jeho manželka Kleopatra³⁾, posledná ptolemaiovská kráľovná Egypta, spáchali samovraždu počas Octaviánovej invázie do Egypta. Egypt sa stal rímskou provinciou.

Rímsky vojvodca Pompeius⁴⁾ v roku 63 pred Kristom dobyl a obsadil Jeruzalem. Odvtedy na území Izraela, ale aj celom území Palestíny vládli Rímom určení panovníci. Z nich najznámejšou v Izraeli bola dynastia Herodesovcov a menovite Herodes Veľký. Za vládcu v Izraeli bol ustanovený Rímom. Na jeruzalemský trón zasadol asi v roku 35 pred Kristom a vystriedal dynastiu Makabejcov (Hasmoneovcov). Viac o Herodesovi Veľkom a jeho dynastii píšeme v ďalšom dieli tejto série.

Poznámky (A -L)

A) To, že Izrael bol vydaný do zajatia v Babylone, bolo Božím trestom za ich bezbožnosť a páchanie

hriechov, súčasťou ktorých bolo aj nedodržiavanie „sobotného roku“, úpustu (prepustenia, vyhlásenia slobody) každý siedmy rok podľa Mojžišovho zákona (2. kroník 36:21; Jeremiáš 34:12-22). Izrael porušoval toto prikázanie 490 rokov, teda nedodržiaval sobotný rok 70-krát. Dĺžku deportácie (zajatia v Babylone) preto stanovil Boh na 70 rokov. A následne aj dĺžka trvania obdobia, v ktorom sa s Izraelom budú diať skutočnosti podľa Božích výnosov, ako to zjavil archanjel Gabriel a prorocky oznámil Daniel, je 70 týždeň-rokov, čiže 70-krát 7 rokov (490 rokov).

B) Hebrejské slovo na tomto mieste znamená „obdobie siedmich“, čo môže byť sedem dní, sedem týždňov či sedem rokov.

C) Rok, ktorý používa Daniel vo svojom prorocke, má 12 mesiacov po 30 dní, teda má 360 dní. Nazvime takýto rok pracovne „staroveký“ alebo „prorocký“ rok. Danielov „prorocký“ rok je zhruba o 5 dní kratší ako kalendárny rok podľa solárneho (gregoriánskeho) kalendára, aký používame my dnes aj na datovanie udalostí pred Kristom (pred naším letopočtom). V Danielovom prorockom roku je 1260 dní 42 mesiacov, čo je tri a pol roka (polovica Danielovho týždňa), pozri Daniel 7:25, 12:7; Zjavenie 11:2-3, 12:6, 12:14, 13:5.

D) Začiatok sedemdesiatich Danielových týždňov je definovaný udalosťou „*odkedy vyjde slovo navrátiť Izraela a vystaviť Jeruzalem*“. Existuje viacero kráľovských výnosov (príkazov, ediktov, dekrétov), ktoré sa týkajú návratu Židov zo zajatia. Spomeňme aspoň tri: Kýrov edikt (z roku 538 pred Kristom) týkajúci sa znovuvybudovania chrámu (2. kroník 36:22-23; Ezdráš 1:1-2, 6:3 v kontexte 5:17-6:11), Artaxerxov edikt (z roku 457 pred Kristom) týkajúci sa Ezdrášovho návratu za účelom konania bohoslužby (Ezdráš 7:11-27) a Artaxerxov edikt (z roku 444 pred Kristom) týkajúci sa znovuvybudovania Jeruzalema (Nehemiáš 2:5-8). Spomeňme ešte aj Dáriov edikt (Ezdráš 6:1-15).

E) *diadochia*, všeobecne znamená zastupovanie jedného prvku (veci) nižším prvkom toho istého charakteru (podstaty). V geológii sa týmto pojmom označuje zastupovanie jedného iónu druhým v mriežke minerálu.

Diadochovia (jedin. číslo *diadoch*) boli nástupníci Alexandra Veľkého, ktorí si medzi sebou v rokoch 322-301 pred Kristom počas tzv. vojen diadochov rozdelili Alexandrovu (Grécku, Grécko-Macedónsku) ríšu. Boli to predošlí Alexandrovi spoločníci, dôstojníci či generáli, ktorí po smrti Alexandra dostali na starosť jednotlivé provincie. Pôvodne mali pôsobiť len ako správcovia (satrapovia) území, ktoré mal zdediť Alexandrov syn Alexander IV. Aigos. Ale pretože bol ešte len dieťaťom a spoluvládca Filip III. Arrhidaios nebol dostatočne silnou osobnosťou, aby ríšu udržal pohromade, diadochovia sa zmenili na suverénnych vládcov, ktorí medzi sebou začali bojovať o moc. Tí, ktorí dokázali uhájiť svoje územie, poprípade ho rozšíriť, prijali titul kráľa, založili nástupnícke kráľovstvá a vlastné dynastie.

F) *Seleukovci* boli dynastiou macedónskeho pôvodu, ktorá ovládala od roku 312 pred Kristom ázijskú časť ríše Alexandra Veľkého. Zakladateľom dynastie bol Seleukos I. Nikator (*358 – †281 pred Kristom). Bol to macedónsky dôstojník Alexandra Veľkého a vedúca osobnosť diadochov.

Najväčšia rozloha seleukovskej ríše spadá do druhej polovice 3. storočia pred Kristom. Vtedy zahrňovala oblasti od Malej Ázie (od dnešného Turecka), cez Sýriu, Mezopotámiu, iránske kraje až k povodiu rieky Indus v Indii. Časom od nej odpadávali východné územia, ktoré postupne dobýjali Partovia. Okolo roku 100 pred Kristom sa táto bývalá mohutná ríša scvrkla len na územie dnešnej Sýrie (Iturea). K úplnému zániku seleukovskej ríše došlo v roku 64 pred Kristom, keď sa Sýria (Seleukova ríša) stala rímskou provinciou. Rímske vojská viedol Pompeius.

G) *Ptolemaiovci* boli kráľovská dynastia, ktorá vládla Egyptu v rokoch 305-31 pred Kristom. Egyptu v tomto období vládli grécki vládcovia a hovorilo sa o ňom ako o helenistickom (gréckom) Egypte. Ich meno je odvodené od Gréka Ptolemaia, jedného z generálov Alexandra Veľkého, ktorý po Alexandrovej smrti bol vymenovaný za správcu (satrapu) Egypta.

V roku 305 pred Kristom sa vyhlásil za kráľa Ptolemaia I. (neskôr známeho pod prímením *Sotér - Spasiteľ*). Všetci mužskí panovníci tejto dynastie prijímali meno Ptolemaios. Kráľovné zvyčajne dostávali mená Kleopatra, Arsinoé alebo Berenika. Najznámejšia z nich bola Kleopatra VII., ktorá bola poslednou ptolemaiovskou kráľovnou. V roku 31 pred Kristom po víťaznom vpáde rímskeho vojska vedeného Octaviánom Augustom do Egypta spáchala samovraždu. Seleukovská ríša tým v tomto roku zanikla a Egypt sa stal rímskou provinciou.

H) *Kassander* (*358 - †297 pred Kristom)

Bol jeden z diadochov, ktorí bojovali o Alexandrovu ríšu po jeho smrti v roku 323 pred Kristom. Kassander sa neskôr chopil moci tým, že dal zavraždiť Alexandrovho syna a dediča Alexandra IV. Bol vládcom starogréckeho kráľovstva od roku 305 do roku 297 pred Kristom.

CH) *Lysimachos* (*360 - †281 pred Kristom)

Počas Alexandrových ťažení v Perzii bol v roku 328 pred Kristom jedným z jeho bezprostredných osobných strážcov. Lysimachos údajne premohol leva holými rukami a následne sa stal jedným z Alexandrových obľúbencov. Po Alexandrovej smrti v roku 323 pred Kristom sa stal v roku 306 pred Kristom vládcom Trácie. Niektoré mince vydané počas Lysimachovho vládnutia mali na jednej strane jeho podobu a na druhej strane podobu leva.

I) Význam slova *chanuka* je *zasvätenie* alebo *vysvätenie*. Udalosť pomenovaná týmto slovom je tiež nazývaná ako *Sviatoksvetiel*. Pripomína dobu znova zasvätenia druhého židovského chrámu (v roku 165 pred Kristom), ktoré nastalo po jeho znesvätení Antiochom Epifanom v roku 167.

Sviatok pripomína zázrak, ktorý sa vtedy stal. V chráme bola nájdená iba jedna kanvička oleja a olej, ktorý obsahovala, postačoval na svietenie iba na jeden deň. Svetlo však horelo celých predpísaných osem dní. Počas tejto doby stihli vyliť nový olej a zároveň ho aj posvätiť.

Sviatok trvá osem dní a jeho začiatok je datovaný na 25. deň mesiaca *kislev*, ktorého začiatok podľa gregoriánskeho kalendára spadá do obdobia medzi 3. novembrom a 4. decembrom. Každý rok začiatok oslavy Chanuky pripadá na iný deň. V tomto roku (v roku 2024) to bude 25. december.

J) *Attalos I.* (*269 – †197 pred Kristom)

Iným menom *Sotér*, čo znamená *Spasiteľ*. Bol vládca a neskôr kráľ Pergamonu v rokoch 241 – 197 pred Kristom.

Attalos III. Filométor (gr. *Filométor* = *Milujúci matku*; *171 – †133 pred Kristom) bol posledný pergamský kráľ (od 138 pred Kristom). Bol vnuk Attala I. a priateľ Rimanov. V testamente odkázal všetok svoj majetok Rimanom, ktorí to pochopili doslovne, a po jeho smrti sa Pergamská ríša a postupne i celá Malá Ázia, stali rímskou provinciou.

K) *Gnaeus Pompeius Magnus* (*106 – †48 pred Kristom)

Známy ako *Pompeius* alebo *Pompeius Veľký* bol generál a štátnik Rímskej republiky. Zohral významnú úlohu pri premene Ríma z republiky na cisárstvo. Na začiatku svojej kariéry bol prívržencom a chránencom rímskeho generála a diktátora Sullu. Neskôr sa stal politickým spojencom a napokon nepriateľom Júlia Cézara. Bol trikrát zvolený za konzula (v rokoch 70, 55 a 52 pred Kristom).

Pompeius, člen senátorskej šľachty, sa ešte v mladosti vydal na vojenskú dráhu. Pompeiove skoré vojenské úspechy mu vyniesli prívlastok *Magnus* – *Veľký*, podľa jeho chlapčenského hrdinu Alexandra Veľkého. V rokoch 60 pred Kristom sa v dobe tzv. *neskorej rímskej republiky*^{L)} spojil s Krassom a Cézarom do neformálneho politického spojenectva známeho ako prvý triumvirát. Po smrti Krassa (53 pred Kristom) prešiel do politickej frakcie známej ako optimáti – konzervatívnej frakcie rímskeho senátu. Pompeius a Cézar potom začali súperiť o vedenie celého rímskeho štátu, čo nakoniec viedlo k občianskej vojne. Pompeius bol porazený v bitke pri Farsale v roku 48 pred Kristom a hľadal útočisko v ptolemaiovskom Egypte, kde ho zavraždili dvorania Ptolemaia XIII.

L) *Neskorá rímska republika* je označenie obdobia dejín starovekého Ríma. Ide o poslednú fázu *Rímskej republiky*, o obdobie krízy *republiky* a častých občianskych vojen (132 – 31 pred Kristom). Po skončení štátneho zriadenia formy *republika* nasleduje štátne zriadenie formy *cisárstvo*. Prvým cisárom sa stal obľúbený vnuk Júlia Cezára *Július Octaviánus Augustus* (stručne: *cisár Augustus*; Lukáš 2:1).

Zdroje:

1) J. D. Douglas (vedúci editor) a kol., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 2017, heslo: *Chronologie Starého zákona*; ISBN 978-80-7255-393-8

2) Samuel J. Schultz, *Starý zákon mluví*, Czech edition, 1991, Viena, Austria

3) Joachim Langhammer, *Čo bude s týmto svetom?*, MSEJK, Bratislava 1997, ISBN 80-88891-09-4

Prechod na [4. diel](#)

Prechod na [obsah kategórie „Boží ľud“](#)

Prechod na úvodnú stránku - [Úvod](#)

Prechod na [Najnovšie články](#) na stránke

Umiestnené: 21. júla 2025